

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการจัดการป่าจากอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนบ้านจิมี่ หมู่ที่ 8 ต.กะเปอร์ อ.กะเปอร์ จ.ระนอง สัญญาเลขที่ RDG54S0004 โดยมีนายวิโรจน์ เดชสองแพรก เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรในชุมชน 2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาด้านการจัดการป่าจากและการใช้ประโยชน์ป่าจากของชุมชน และ 3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าจาก และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จากการดำเนินงานของชุมชนในเรื่องของชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรป่าจาก พบว่ามีการจัดการ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดการเพื่อการอนุรักษ์ พบว่า การจัดการป่าจาก เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจิมี่ชุมชนมีการรวมกลุ่ม “อนุรักษ์การฟื้นฟูป่าชายเลนกะเปอร์” ซึ่งเป็นการรวมของผู้มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน ชุมชนรอบอ่าวกะเปอร์เพื่อให้มีพื้นที่ ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น โดยชุมชนชุมชนมีการทำแปลงเพาะชำกล้าไม้ป่าชายเลน ที่สภาพดีและใช้งาน ขนาด 30x30 เมตร มีการผลิตผลิตกล้าไม้ป่าชายเลนอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 15 ชนิด และมีปริมาณไม่ต่ำกว่า 30,000 กล้าต่อปี พร้อมทั้งมีพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับการฟื้นฟู 50 ไร่ มีการติดตามดูแลรักษาให้มีการเจริญเติบโต และมีพันธุ์ไม้ที่หลากหลายชนิดพันธุ์เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในวันสำคัญต่างๆของชาติ ร่วมกับชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ และมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น อย่างน้อยครั้งละไม่ต่ำกว่า 200 คน และได้พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ลอยน้ำให้มีกิจกรรม ให้ความรู้แก่ เยาวชน พร้อมทั้งมีการจัดแสดงองค์ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลนภายในศูนย์เรียนรู้ลอยน้ำด้วย ภายใต้การจัดการเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าจาก ป่าชายเลน นั้นได้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่ ดังนี้ 1) สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 9 (กะเปอร์) จะร่วมมือกันในการอนุรักษ์และจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ รวมทั้ง การให้คำแนะนำและให้ข้อเสนอแนะแก่ชุมชนในการอนุรักษ์และจัดการป่าชายเลน 2) ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลที่ 5 (ภูเก็ต) ให้การสนับสนุนชุมชนในด้านการรณรงค์สร้างจิตสำนึกและการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3) โรงเรียนชนมพัฒน์ ให้การสนับสนุนและร่วมมือกันในการรณรงค์และให้การเรียนรู้แก่เด็กและนักเรียนในโรงเรียนในการทำกิจกรรม การเรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลน 4) สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(IUCN) ให้การสนับสนุนด้านการส่งเสริมศักยภาพและการพัฒนาผู้นำในด้านเครือข่ายของในชุมชน

2. การจัดการเพื่อเศรษฐกิจชุมชน พบว่า จากการที่ชุมชนบ้านซิมิ ได้มีการจัดการป่าชายเลน ป่าจาก เพื่อการอนุรักษ์ ทำให้ทรัพยากรป่าชายเลน และป่าจาก บริเวณอ่าวกะเปอร์เพิ่มปริมาณมากขึ้น ระบบนิเวศน์เกิดความสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารและที่วางไข่ของ กุ้ง หอย ปู ปลาและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ประกอบอาชีพทางทะเล เช่นอาชีพเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปูน้ำจืด เลี้ยงปลาในกระชังเลี้ยง หอยแครงและหอยแมลงภู่ ตักปู ตักปลา และการทำประมงชายฝั่ง นอกจากจะสร้างรายได้ให้กับคนที่ประกอบอาชีพหลักในชุมชนแล้ว จากการที่ชุมชนได้มีการจัดการป่าชายเลน และป่าจาก ยังสร้างรายได้ให้กับคนที่ว่างงานจากการประกอบอาชีพหลัก และคนที่มียาได้น้อยในชุมชน ได้ประกอบอาชีพที่ใช้ประโยชน์จากป่าจาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ จากการอนุรักษ์ป่าชายเลน และเพาะชำกล้าเพิ่ม ทำให้ชุมชนมียาได้เสริมจากรายได้หลัก จากการประกอบอาชีพ เย็บจาก ลอกจาก การทำใบยาสูบ น้ำส้มจาก น้ำตาลจาก และจักสานของใช้ในครัวเรือน ทำให้ชุมชนมียาได้เพิ่มขึ้นครอบครัวละ 3,000 – 5,000 บาท/ครัวเรือน และจากเมื่อก่อนมีครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับจากแค่ 10-20ครอบครัว ปัจจุบันมีอยู่ถึง 50 ครอบครัว อีกทั้งจากการที่มีการจัดการป่าชายเลนและป่าจาก ยังช่วยลดการอพยพแรงงานไปทำงานในเมือง และลดปัญหาการว่างงาน เพราะช่วงที่ว่างจากงานหลัก ก็ยังมีอาชีพเสริมรองรับ ทำให้ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา ไม่ต้องแยกกันอยู่เหมือนในอดีต

อย่างไรก็ตามจากการจัดการป่าจาก เพื่อการอนุรักษ์และเพื่อเศรษฐกิจของชุมชน ให้มองป่าจากทั้งในมิติของ “มูลค่าและคุณค่า” ป่าจากให้ประโยชน์กับชุมชนทั้งในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน เมื่อชุมชนเห็นมูลค่าของป่าจาก และป่าชายเลนในฐานะที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตแล้ว ย่อมหมายความว่าป่าชายเลนของชุมชนมีคุณค่าในตัวเอง พัฒนาให้เกิด “การจัดการป่าจากเกิดเป็นชุมชนต้นแบบ” ให้เกิดการขยายเครือข่ายในระดับ อำเภอ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับระบบนิเวศของแต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน เพื่อให้การจัดการป่าจาก เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้สำหรับคนในชุมชนและประชาชนทั่วไป โดยสามารถเชื่อมโยงสู่การจัดการป่าชายเลนชุมชนเข้ากับวิถีชีวิต โดยใช้ พื้นที่ป่าจากเป็นเครื่องมือการเรียนรู้และมุมมองของคนในชุมชนซิมิ และสิ่งที่เป็หัวใจสำคัญของการจัดการป่าพื้นที่ป่าจากของชุมชนคือ “การสร้างจิตสำนึกรักที่ดีแก่คนในชุมชนผ่านกิจกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลน เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของป่าชายเลนต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนซิมิ” และขยายวงกว้างออกไปสู่ชุมชนใกล้เคียงรอบอ่าวกะเปอร์ต่อไป